VÉGE A HAGYOMÁNYOS PARKFENNTARTÁSNAK

Új korszakot indítottunk; klímaváltozás-kori zöldfelület-gazdálkodásról és -fenntartásról kell beszélnünk, a technológiaváltás középpontjában az ökológiai fordulat áll, emelte ki Dezsényi Péter a februári zöldágazati szakmai napokon. A Budapesti Közművek Nonprofit Zrt. FŐKERT Kertészeti Divízió főigazgatója előadásában értékelte az elmúlt évet és összefoglalta a cég előtt álló legfontosabb feladatokat.

A FŐKERT szakemberei tavaly meghirdették a technológiaváltást, munkacsoportokat állítottak fel. Megalkották a stratégia dokumentumát, benne a legfontosabb tennivalók meghatározásával, amit véleményük szerint a következő tíz évben el kell végezni ahhoz, hogy a jövő generációinak klímareziliens zöld közterületeket lehessen átadni. A zöldfelület-gazdálkodás minden részét átvizsgálják, megnézik, hol kell változtatni, milyen innováció lehetséges, áttekintik, melyek a legjobb gyakorlatok más városokban, más országokban.

Jelentősen megnőtt a parkhasználat Budapesten, hallottuk az előadásban, a kutyások száma például majdnem megkétszereződött az utóbbi öt évben, ahogy a hajléktalanok száma is emelkedett. A zöldfelület-gazdálkodás, -fenntartás nagymértékben drágul, a korábbinak közel a duplájára nőttek a költségek. A vízhiány minden kultúrát érint, a vízutánpótlás és a vízmegtartás kettőse áthat minden innovációt a cégnél. A technológiaváltás lényege az ökológiai fordulat, de a modernizáció legalább olyan fontos. Ez nemcsak a szakmai munkára érvényes, tavaly például bevezették a SAP modult a kontrolling területén, és a jövőben a munkairányítási rendszerre is kiterjesztik. Megváltoztatták a parkokban a zöldhulladék-gazdálkodás folyamatait, létrehozták a technológiai és innovációs főosztályt, melynek elsődleges feladta a modernizációs folyamatok felügyelete és az üzemképesség ellenőrzése. Visszakerült a FŐKERT-hez a zöldfelület-fejlesztési főosztály, így ismét megvalósult a tervezés, kivitelezés, fenntartás egysége a cégen belül. Létrejött a zöldfelület-fenntartási és technológiai igazgatóság, amiben benne van a parkfenntartás és a faállomány-gazdálkodás is. A cég jelenleg 1043 gépjárművel és célgéppel rendelkezik.

ÖKOLÓGIAI SZEMLÉLETVÁLTÁS

A 2010-es évek elején megkezdődött hazánkban az ökológiai szemléletváltás, sok szakember dolgozott ezért. A Főkertnél 2013–2014-ben már volt Budapest biodiverzitás projekt, egyebek között vegyes évelőágyásokat, természetközeli gyepfelületeket hoztak létre. Most mindezt új szintre szeretnék emelni, általánossá tenni az *Ökológiai kiáltványban* megfogalmazott feladatokat. Azokat az ökológiai technológiákat, amik eddig inkább pontszerűn vagy szemléletformálás szintjén voltak jelen, a következő két évben technológiai váltással szeretnék kiterjeszteni, nagyléptékben megvalósítani. Tavaly hat szakmai munkacsoport kezdte meg működését, amit idén még néggyel egészítettek ki. A munkacsoportok új fenntartási protokollokat hoznak létre, és legkésőbb 2028-ban új fenntartási kézikönyvet adnak ki, amely már a klímaváltozáskori zöldfelület-fenntartásról szól. Remélik, hogy ebből más önkormányzatok is profitálhatnak majd.

Elindították a FŐKERT-akadémiát, belső és külső szemléletformáló képzéseket, workshopokat tartanak. Jó kapcsolatot alakítottak ki a bécsi városfenntartó cég zöldfelületi divíziójával, így átfogó képet kaptak arról, hogyan működik a zöldfelület-gazdálkodási rendszer ott, ahol van pénz, politikai stabilitás és magas társadalmi, kulturális elveken áll. Kölcsönösen segíti egymás munkáját a két cég, ami mindenképpen előremutató.

FAÁLLOMÁNY-GAZDÁLKODÁS

A FŐKERT abban a szerencsés helyzetben van, hogy 15-20 éve magas szintű a faállomány-nyilvántartás, és az adatsorait folyamatosan tudják elemezni. Az éghajlatváltozás hatása 2020 után felgyorsult, a faállomány a budapesti közterületeken súlyos válságban van, ahogy az egész országban. A klímaváltozás jelenlegi szintje és az ennek következtében gyorsan romló faállapot-mutatók alapján a következő tíz évben a budapesti közterületi fák akár 40%-a is cserére szorulhat. A balesetveszély az elsődleges kockázat, a másodlagos, hogy az eltűnő lombkoronatömeg miatt az ökoszisztéma- és a közegészségügyi szolgáltatások színvonala,

FOTÓ: FŐKERT

Az idős, nevezetes fák körül elkerített televényszigeteket építenek

a város élhetősége erősen romlani fog. Ennek hatására a közbizalom is sérülhet, hiszen a fakivágással és faültetéssel kapcsolatos társadalmi ellenállás uralja ma a közhangulatot. Teljes fasor-rekonstrukciókra lehet majd szükség, aminek nagy pénzügyi és erőforrásigénye van. Kihívás a szakemberhiány, az önkormányzatok versengenek a favizsgálókért és faápolókért, sőt Ausztriában, Németországban is sok magyar szakember dolgozik.

Nagy feladat előtt áll a cég: hogyan tudnának felépíteni egy hosszú életciklusú, magas átlagéletkorú, nagy lombkoronatömegű faállományt. Ehhez teljesen új technológiai intenzitás kell, emelte ki *Dezsényi Péter* – ezt nevezzük proaktív faállomány-gazdálkodásnak. Ennek lényege, hogy legalább négy-ötévente kezelnének minden felnőtt fát, ezzel kézben tudnák tartani a fák egészségi állapotát az optimális életfeltételek biztosításával a faiskolai termesztéstől kezdve egészen a fa életciklusának végéig. Így lehetne megnövelni a fák mostani 25 éves átlagéletkorát 30-50 évre.

Az új fák telepítése mellett nagy hangsúlyt helyeznek a meglevő faállomány életkörülményeinek javítására. A klasszikus parkokban a fák körüli nyírt gyep állandó taposásnak van kitéve. Ezt a jelenséget el kell kezdeni visszaszorítani, hallottuk, különben a fák már nemcsak a vízhiánytól, hanem a taposás miatti levegőtlenségtől is károsodnak. Az idős, nevezetes fák körül kerítéssel körülvett televényszigeteket hoztak létre, de idén nagy területen lesz facsoportok alatt is televényépítés, természetesen ott már kerítések nélkül. Emellett különböző technológiákkal igyekeznek lazítani a talajzárat és átalakítani a talaj szerkezetét. Ezt az idén öt hektáron tervezik elvégezni. Nemcsak televényt építenek, hanem takarmánykeverékek és *Budapest* magkeverék vetésével funkcionális aljnövényzetet is létrehoznak. A Városligeti fasor alatt először takarmánynövények, később őshonos magkeverék vetésével alakítják ki az aljnövényzetet egy kétéves programban.

Elkészült a fatelepítési protokoll, új faültetési gyakorlatot vezetnek be a közterületi fák telepítésénél. Ennek lényege, hogy az ültetőgödör méretét 2 × 2 × 1,2 méterre növelik, szerkezeti talaj kerül bele, a fatörzs körüli tányér átmérőjét 1,5 méterre tágítják. Talajtakaráshoz rostaaljat használnak, törzsfestést és döntött támrudakat alkalmaznak.

1

KLÍMAREZILIENS PARKOK, TERMÉSZETKÖZELI GYEPEK

A hagyományos parkfenntartásnak vége, hangsúlyozta az előadó, a viszonylag alacsony vízutánpótlással működő intenzív parkfenntartás a múlté. Az éghajlatváltozás miatt a növénykultúráknak egyre több vizet kell pótolni, különösen azokban a parkokban, ahol magas a látogatottság. A FŐKERT parkjainak évente közel 25 millió látogatója van. A jövőben a parkok egy részében a vízutánpótláson lesz a fókusz, ezért ott öntözőrendszereket működtetnek majd, más területeken viszont ökológiai alapon a vízmegtartás, a magas biológiai aktivitás, a biodiverzitás valósul meg. Újragondolják a fenntartási zónákat, a sok kézimunkát igénylő feladatokat minimalizálni fogják. Jelenleg évente 300 ezer köbméter vizet használ a cég, aminek legalább 20%-át a Margit-szigeten öntözik el. A jövőben ott lesznek csak intenzív öntözött gyepfelületek, ahol esztétikai vagy használati funkciójuk van, intelligens távvezérelt, távfelügyelhető automata öntözőrendszert telepítenek. Nagy léptékben fogják növelni a természetközeli gyepek arányát.

Tavaly alvállalkozók nélkül végezték a kaszálást Budapesten, ami még inkább arra sarkallta a FŐKERT-et, hogy megemelje a természetközeli gyepek arányát, így tovább növelve a jó vízmegtartó, ellenálló, párologtató, magas biológiai aktivitású gyepfelületeket. Ezt jól fogadta a város, Dezsényi Péter úgy érzi, 2025-ben megváltozott a társadalmi szemlélet súlypontja, az ökotudatosság irányába mozdult. Tavaly 70 hektár volt a természetközeli gyepek nagysága, amit idén 100, 2028-ig 200 hektárra emelnek. Ez a teljes kaszálandó terület több mint 30%-a lesz. Céljuk, hogy az évtized fordulójára az intenzív gyepek területét meghaladják a magasabb ellenálló képességű, reziliensebb, nagyobb biodiverzitású, alacsonyabb üzemeltetési költségű természetközeli gyepek. Az intenzív gyepeknél a magas szintű gépesítettség, a robotika irányába fognak elmozdulni.

A zöldfelület-gazdálkodás átalakításának lényege, hogy a parkokban ott hagyják a zöldhulladék nagy részét és a helyszínen apríték formájában hasznosítják, segítve a vízmegtartást. A parki utakat ezzel takarják, mulcsként pedig a kapálás kézimunka-igényét csökkenti. Idén télen a legtöbb parkban aprítékkal történt a síkosságmentesítés a nagy havazásban.

Mivel a közterületi fák rossz állapotban vannak, csak jövőbeli célként tudják kitűzni a vegyszeres növényvédelem visszaszorítását. Azt akkor lehet majd elhagyni, amikor a faállomány olyan egészségi állapotú lesz, hogy saját immunrendszere képessé teszi a védelemre. Már vannak változások, például az injektálásokat nem két-háromévente, hanem négy-ötévente végzik a vadgesztenyefákon.

NAGY LÉPTÉKŰ FEJLESZTÉSEK

A FŐKERT történelmi jelentőségű fejlesztése lesz a Rákosrendező, ahol 17 hektáros átmeneti parkot hoznak létre. Ez lesz Budapesten 1973 óta a legnagyobb területű közparkfejlesztés. Az átmeneti park évtizedeken keresztül használható lesz majd és remélik, a végleges fejlesztések után a terület nagy részben park marad. A sikeres Biodiverz City Life pályázat több mint egymillió eurós összegéből a Mocsárosdűlő, a Kőérberki szikes rét és a Nagytétényi-fennsík természetvédelmi területeinek kezelése valósul majd meg. Ez az első olyan pályázat, ami teljes egészében a városon belüli területekre fókuszál.

MINDINKÁBB ELFOGADJÁK

Sokkal több energiát igényelnek a társadalmi szemléletváltozással kapcsolatos feladatok, mint amire számítottak a cég munkatársai, egyre aktívabbak a civilek. A FŐKERT tavaly bekapcsolódott a 10 millió Fa Alapítvány által szervezett nemzeti faültetés napjának eseményeibe. Nagy siker volt az önkéntes vízadás, több mint 17 ezer regisztrált önkéntes segítette a közterületek fiatal fáinak öntözését. Idén is megszervezik a Föld napja alkalmából a konferenciát.

A természetközeli gyepeket el kellett fogadtatni a társadalommal, melyért sokat tettek a FŐKERT korábbi és jelenlegi munkatársai is, Budapest főtájépítészével együtt. Folyamatos a szemléletformálás, de fontos eszközei vannak a gondozottság érzékeltetésének. Ilyen például a kontúrvágás, ami rendezett felületi hatást

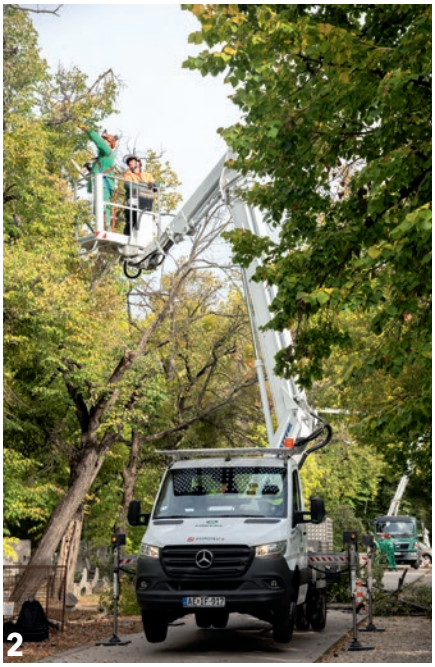

1. A FŐKERT a természetközeli gyepek nagyságát idén 100 hektárra tervezi növelni
2. Az új fák telepítése mellett nagy hangsúlyt helyeznek a meglevő faállomány életkörülményeinek javítására

ad, mert a természetközeli gyepek utakhoz közeli részén rendszeresen kaszálnak. Fontos a tájékoztató táblák kihelyezése is. A *Budapest* magkeverék nagy siker, sokan vásároltak belőle és már sok megkeresést kaptak cégektől nagy területek gyepesítésére. A magkeverékek alkalmazásához különböző útmutatók is készültek.

Megyesi Éva

Egy arany és egy ezüst ACANTHUS-DÍJ

Első alkalommal hirdették ki a Történeti Kertek Európai Útvonala (ERGH) által létrehozott, a történeti kertek megőrzésével, helyreállításával és népszerűsítésével kapcsolatos kiemelkedő kezdeményezéseket díjazó Acanthus-díjat. Média, marketing és kommunikáció kategóriában a Magyar Kertörökség Alapítvány arany fokozatú elismerést kapott a *Táj-kép* című tízrészes ismeretterjesztő filmsorozat elkészítéséért, a Gödöllői Királyi Kastély madár- és beporzóbarát mintakertje pedig ezüst díjban részesült a társadalmi bevonás, oktatás és szemléletformálás kategóriában.

Idén 15 ország 47 pályázója közül 13 részesült elismerésben. A díjátadó ünnepségre a Történeti Kertek Európai Fórumán kerül sor október 7–9. között Athénban.

A Magyar Kertörökség Alapítvány arany elismerésben részesült filmsorozatának minden része más-más tematika mentén halad. Indul a kertek történetével, születésük évszázadokra, évezredekre nyúló kezdetével, feltárja fejlődésük, változásaik korszakait, a főbb stílusjegyeket, és példákat hoz rájuk. Másrészt rávilágít összetett funkciójukra és nem kerüli el a fenntartásukat sem. Megmutatja, régen hogyan működött ez, és miként lehetséges méltó gondozásuk a mai viszonyok között. Választ keres azokra a fontos kérdésekre, hogy ki és miből fizeti a kertészt, illetve milyen kertünk lehet a klímaváltozás idején. A Gödöllői Királyi Kastély Zöld Kastély Program keretében megvalósított kezdeményezése a biodiverzitást és a környezeti nevelést támogatja interaktív elemekkel.

A további kategóriagyőztesek is figyelemre méltók.

Kutatás és tudásfejlesztés kategóriában egy Horvátországban kiadott könyv nyert, címe *Island of Lemons in Bloom: The Gardens of Archduke Maximilian of Habsburg on the Island of Lokrum.* Ez a könyv elsőként nyújt átfogó feldolgozást *Habsburg Miksa* főherceg lokrumi kertjeiről, rekonstruálva egy jelentős 19. századi adriai tájépítészeti projektet. Kiterjedt levéltári kutatásokra és történeti forrásokra támaszkodva helyezi el Lokrumot az európai és a világszintű kerttörténetben, új megvilágításba helyezve a növénycsere és a tájtervezés kérdéseit.

Helyreállítás, megőrzés és fenntartható kezelés kategóriában egy olaszországi projekt nyert, az In Venetia Hortus Redemptoris. A velencei Legszentebb Megváltó kolostor történeti kertjének helyreállítását és megnyitását valósította meg, tiszteletben tartva annak szellemi, történeti és környezeti értékeit. Hagyományos tudást ötvöz fenntartható megoldásokkal, például víz-önellátással és ökológiai gazdálkodással.

Kulturális és fenntartható turizmusfejlesztés kategóriában nem hirdettek arany díjast; az ezüst díjat a Teaház kapta a Pazo Quinteiro da Cruz erdejében. A spanyolországi projekt egy fenntartható teaházat hozott létre történeti kertben, a permakultúra elveire építve, gazdagítva a látogatói élményt és erősítve az ökológiai szemléletet.

Társadalmi bevonás, oktatás és szemléletformálás kategóriában (amelyben a gödöllői mintakert második lett) a Grúz Nemzeti Botanikus Kertben rendezett kenyérfesztivál nyert. Az éves fesztivál hagyományos búzafajtákat és agrárörökséget mutat be, workshopokkal és közösségi programokkal.

Tiszteletbeli elismerést kapott továbbá *Michael Rohde* (Németország), a történeti kertek klímaadaptációs stratégiáinak úttörő kutatója, aki jelentős szerepet játszott a kertörökség megőrzésében.

Forrás: europeanhistoricgardens.eu